

Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327:551.46

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18958504>

Використання ресурсів Світового океану провідними країнами-акторами для реалізації власних геополітичних стратегій

Іванок Дмитро Вікторович,

кандидат географічних наук, докторант, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України,

м. Київ, Україна,

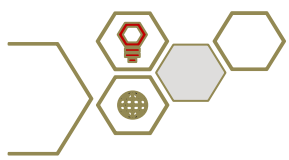
асистент кафедри фізичної географії та геоекології,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

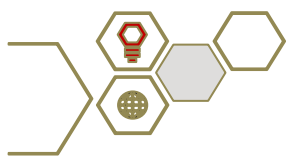
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0009-7744-8368>

Прийнято: 19.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація. Актуальність дослідження зумовлено зростанням ролі ресурсів Світового океану у стратегічному суперництві провідних держав та формуванні нового глобального балансу сил. Метою статті є комплексний аналіз теоретичних і практичних підходів, які використовують ключові геополітичні актори для забезпечення контролю над ресурсами Світового океану та їхнього використання для реалізації власних геополітичних стратегій. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні системного, порівняльного, історико-геополітичного та інституційного аналізу, що дало можливість дослідити морські доктрини, міжнародно-правові режими та інструменти політичного, економічного й військового впливу. У процесі дослідження з'ясовано, що сучасна конкуренція за ресурси Світового океану має комплексний характер і охоплює боротьбу за доступ до шельфових енергетичних покладів, стратегічних транспортних коридорів та мінеральних

ресурсів морського дна. Виявлено, що держави-лідери використовують морські доктрини, дипломатичні коаліції, інституційний вплив на діяльність міжнародних організацій – Міжнародного органу з морського дна (ISA), Міжнародної морської організації (IMO) та Міжнародного трибуналу з морського права (ITLOS). Особливу увагу приділено практикам нормативно-правової інтерпретації та стратегічного використання положень Конвенції ООН з морського права (UNCLOS), що проявляється у спробах розширення юрисдикційних претензій і зон впливу через процедурні механізми делімітації морських просторів, легітимації економічної діяльності та формування прецедентної практики міжнародного морського права. Показано, що Китай і Росія активно застосовують подвійні науково-дослідні місії як прикриття для мілітаризації спірних районів. Визначено, що економічні інтереси держав тісно переплітаються з військово-політичними, формуючи основу багатополярної конкуренції за домінування у стратегічних морських регіонах. Доведено, що боротьба за ресурси й основні протоки Світового океану обумовлює появу нових «сірих зон» міжнародного права, посилення конкуренції за концепцією «Римленд», зростання ролі інституційної дипломатії та екологічних режимів. Сформована багатополярна система морського суперництва перетворює океан на простір, де геополітичні актори конкурують, використовуючи міжнародне право, політичний тиск та економіку, а контроль над ресурсами корелює зі здатністю держав цих акторів забезпечувати глобальний вплив, енергетичний контроль та стратегічну стійкість. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів для системного визначення ключових елементів геополітичних стратегій держав у сфері освоєння ресурсів Світового океану. Узагальнені теоретико-аналітичні положення можуть застосовуватися при підготовці аналітичних матеріалів, прогнозуванні міжнародно-політичних процесів та у професійній діяльності фахівців з міжнародних відносин, безпекових студій і морської політики. Отримані результати також можуть

бути використані для вдосконалення навчально-методичних матеріалів і подальших досліджень у галузі геополітики ресурсної конкуренції та морської геостратегії.

Ключові слова: суперництво за ресурси Світового океану, геополітичні стратегії, глобальне ресурсне домінування.

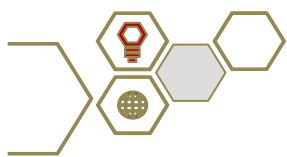
The use of the resources of the World Ocean by key country actors to implement their geopolitical strategies

Dmytro Ivanok,

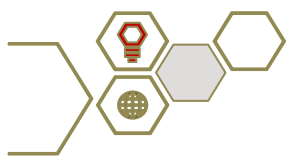
Candidate of Sciences (Geography), Doctor of Science Candidate, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,

Assistant, Department of Physical Geography and Geoecology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0009-7744-8368>

Abstract. The study's relevance stems from the growing role of World Ocean resources in the strategic rivalry among leading states and the formation of a new global balance of power. The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of the theoretical approaches and tools used by key geopolitical actors to ensure control over the resources of the World Ocean and their utilization for the implementation of their own geopolitical strategies. The research methodology is based on a combination of systemic, comparative, historical-geopolitical, and institutional analysis, which enabled the study of maritime doctrines, international legal regimes, and instruments of political, economic, and military influence. During the study, it was found that modern competition for the resources of the World Ocean is complex and includes struggles for access to shelf energy deposits, strategic transport corridors, and seabed mineral resources. It is revealed that leading states

use maritime doctrines, diplomatic coalitions, and institutional influence on the activities of international organizations – the International Seabed Authority (ISA), the International Maritime Organization (IMO), and the International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS). Particular attention is paid to the practices of regulatory interpretation and strategic use of the provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), which is manifested in attempts to expand jurisdictional claims and zones of influence through procedural mechanisms for the delimitation of maritime spaces, the legitimization of economic activity, and the formation of precedent practice in international maritime law. It is shown that China and Russia actively use dual scientific and research missions as a cover for the militarization of disputed areas. It is determined that the economic interests of states are closely intertwined with military-political interests, forming the basis of multipolar competition for dominance in strategic maritime regions. It is proven that the struggle for resources and the main straits of the World Ocean leads to the emergence of new «gray zones» of international law, increased competition under the «Rimland» concept, and an increasing role of institutional diplomacy and environmental regimes. The established multipolar system of maritime rivalry transforms the ocean into a space where geopolitical actors compete and interact by utilizing international law, power, political pressure, and economics; meanwhile, control over resources correlates with the ability of these actors to ensure global influence, energy control, and strategic resilience. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results to systematically determine the key elements of states' geopolitical strategies in the development of the World Ocean resources. Generalized theoretical and analytical provisions can be used in the preparation of analytical materials, in forecasting international political processes, and in the professional activities of specialists in international relations, security studies, and maritime policy. The results obtained can also be used to improve educational materials and further research in the field of geopolitics of resource competition and maritime geostrategy.

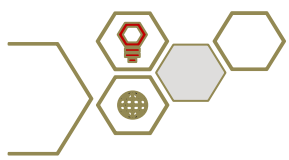

Keywords: competition for the resources of the World Ocean, geopolitical strategies, global resource dominance.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті Світовий океан виступає одним із ключових просторів глобальної політики, у якому перетинаються економічні, безпекові та технологічні інтереси провідних міжнародних акторів. Загострення конкуренції між геополітичними суб'єктами – США, Китаєм, Росією, Європейським Союзом (ЄС), Індією та іншими регіональними лідерами – актуалізує проблему освоєння та управління ресурсами Світового океану як чинника трансформації сучасного міжнародного порядку. Водночас ці суб'єкти послідовно розробляють і реалізують стратегічні ініціативи, спрямовані на забезпечення контролю над морськими комунікаціями, проведення морської розвідки та експлуатації природних ресурсів океану, а також на розвиток морської інфраструктури як елементу зміцнення своєї геополітичної позиції.

Геополітична напруга у Світовому океані проявляється не лише у військово-політичній сфері, а й у боротьбі за економічні та технологічні переваги, особливо в Арктиці та Південно-Китайському морі, де зміни клімату, нові морські маршрути та ресурси стимулюють стратегічну конкуренцію. На тлі глобалізації морська політика ключових геополітичних акторів стає багатовимірною, поєднуючи економічну експансію, технологічне домінування та військову присутність, що робить контроль над океаном ключовим інструментом національної безпеки та впливу на світові торговельні й енергетичні потоки.

Актуальність теми зумовлено розширенням поняття «ресурси Світового океану» не лише як об'єкту світової економіки, а й елементу геополітики. В цьому контексті, у фокус уваги ключових геополітичних акторів потрапляє дуже широке коло питань: від контролю морських шляхів і доступу до вуглеводнів та рибних запасів до освоєння арктичного шельфу, забезпечення

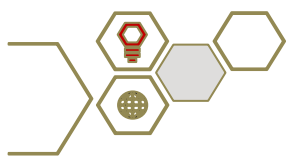

присутності на базових стратегічних вузлах до нарощування військово-морського потенціалу. Конкуренція за ці ресурси не лише загострює наявні міжнародні конфлікти, але й формує нові лінії протистояння, що ставлять під сумнів ефективність міжнародного морського права та роль глобальних інститутів.

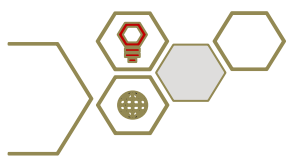
Сучасна світова практика засвідчує суттєвий зсув від кооперативних моделей управління океаном до політики силового стримування, одностороннього розширення контролю та активного переосмислення морської доктрини окремими державами. Водночас стрімкий технологічний прогрес – від глибоководного видобутку до створення високотехнологічних морських платформ – сприяє монополізації ресурсів. Ще одним аспектом є те, що зміна клімату та танення льодів в Арктиці створюють нові перспективи для геополітичного суперництва, які ще недостатньо врегульовані нормами міжнародного права. Таким чином, проблема полягає не лише у конкуренції за доступ до ресурсів, а й у відсутності ефективних міжнародних механізмів запобігання конфліктам та забезпечення збалансованого, стійкого використання Світового океану. Дослідження цих питань дає змогу визначити поточну конфігурацію сил у світовій політиці на основі аналізу тактик щодо використання ресурсів Світового океану ключовими акторами для реалізації своїх геополітичних стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблема контролю над ресурсами Світового океану розглядається з огляду на геополітичну конкуренцію, економічну взаємозалежність та трансформацію глобальної системи безпеки.

Одним із найновітніших напрямів дослідження є переосмислення морської могутності держав в умовах зміни клімату. Так, дослідники Р. Куллум та А. Брінкман (R. Cullum & A. Brinkman) [17, р. 11] показують, що підвищення рівня океану й деградація прибережних екосистем докорінно змінюють логіку морської геополітики. Автори стверджують, що кліматичні

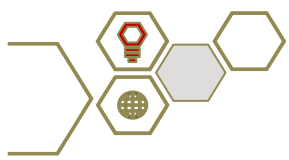

зміни не лише переформатовують морські шляхи, а й руйнують традиційну модель морської сили, настійно вимагаючи від держав нових концепцій безпеки та адаптивної морської стратегії. Цей підхід забезпечує трактування взаємозв'язку між екосистемною нестабільністю та стратегічними інтересами держав. Загальні теоретичні засади розробляє науковець М. Альберт (M. Albert) [11, р. 874], який доводить, що зміна клімату, економічне зростання та глобальні дисбаланси є взаємопов'язаними процесами, здатними змінювати світовий порядок. У межах цієї концепції океанічні ресурси є чинником економічної стійкості, здатним загострити або пом'якшити міжнародні суперечності. Наголошено, що держави, які ігнорують морський вимір глобальної екологічної нестабільності, ризикують втратити стратегічну конкурентоспроможність. Зокрема, вчений К. Блачфорд (K. Blachford) [14, р. 51] формує альтернативний погляд на морську могутність, висвітлюючи, що океанічні потоки – торгівельні, інформаційні, енергетичні – утворюють «ланцюги впливу», що перетворюють морські простори на центральні осередки глобального управління. Таким чином, морські імперії XXI століття будуються не лише на силі флоту, а на можливості контролювати обіг ресурсів і даних, що проходять океаном. Така перспектива значно розширює класичну Мехенівську модель морського панування. Історичний вимір формування морської стратегії висвітлює автор Л. Галевуд (L. Halewood) [19, р. 561], який демонструє, що британська морська політика кінця XIX – початку XX ст. фактично сформувала архітектуру сучасного морського порядку. Доведено, що саме в цей період сформовано базові принципи морського стримування, балансування сил та підтримання світового порядку через контроль морських комунікацій. Це дає змогу зрозуміти, як історичні моделі впливають на сучасні стратегії США, Великої Британії та їхніх партнерів. Водночас дослідники І. Кардон Б. та В. Леутерт (I. Kardon B. & W. Leutert) [23, р. 28] зосереджуються на портовій експансії Китаю, доводячи, що мережа китайських портових інвестицій формує довгостроковий інструмент

структурного впливу на глобальну торгівлю. Визначено, що порти у Європі, Африці й Азії є «вузлами залежностей», через які Китай може впливати на економічну політику інших держав. Проблематику взаємозв'язку між кліматичною дестабілізацією та безпекою розкривають науковець Ф. Крампе зі співавторами (F. Krampe et al.) [26, р. 1119]. Дослідники виявляють, що зміна клімату впливає на конфліктогенність, зокрема у морських регіонах, де зростає конкуренція за рибні ресурси, доступ до шельфу та морську інфраструктуру. Показано, що підвищення ролі океану у сфері глобальної безпеки є прямим наслідком екологічних та ресурсних зрушень. Учені Р. Аллахвердізаде та М. Карімі (R. Allahverdizadeh & M. Karimi) [12, р. 401] пропонують нове теоретичне осмислення морської сили у XXI столітті, стверджуючи, що морська стратегія перетворюється на синтетичну: поєднує військовий, економічний, правовий та інформаційний виміри. На їхню думку, визначальною інновацією сучасності є трансформація океану на поліцентричний простір, де домінування можливе лише через поєднання класичних флотських спроможностей та інституційного впливу. Якісно новий погляд на осмислення морської безпеки через всебічний бібліометричний аналіз, що дає змогу простежити еволюцію наукової думки та визначити основні тенденції у цій галузі, демонструє дослідник М. Ю зі співавторами (M. Yu et al.) [32, р. 82]. Авторами продемонстровано, що за останні два десятиліття морська безпека трансформувалася у міждисциплінарний напрям, що охоплює стратегічні, економічні, екологічні та технологічні аспекти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сукупності ці праці формують широке теоретичне поле, проте водночас виявляють кілька істотних прогалин. По-перше, у наявних дослідженнях недостатньо цілісно представлено взаємозв'язок між політичними, правовими, економічними та військовими інструментами контролю над ресурсами Світового океану, які ключові геополітичні актори прагнуть застосовувати одночасно. По-друге, більшість робіт фрагментарно висвітлює індивідуальні

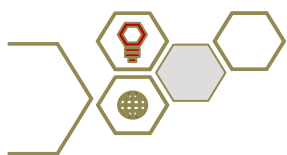

стратегії використання ресурсів Світового океану окремими геополітичним акторами, не пропонуючи інтегрованої моделі їхньої конкуренції за ці ресурси. По-третє, у сучасній науковій літературі наразі відсутній ґрунтовний аналіз механізмів геополітичного маневрування (зокрема, маніпулювання міжнародним правом та інституціями), що впливає на формування нового глобального порядку денного у Світовому океані. Саме ці прогалини зумовили необхідність проведення цього дослідження та визначили його аналітичні межі.

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою дослідження є комплексний аналіз використання ресурсів Світового океану для реалізації геополітичних стратегій ключових геополітичних акторів. Для досягнення мети дослідження передбачено розв'язання таких завдань:

- розкрити теоретико-методологічні підходи до вивчення ролі ресурсів Світового океану у геополітиці;
- дослідити політичні, економічні, правові та військові інструменти, що застосовують ключові геополітичні актори для забезпечення контролю над ресурсами Світового океану;
- оцінити наслідки використання ресурсів Світового океану ключовими геополітичними акторами для перерозподілу глобального балансу сил.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз ролі ресурсів Світового океану у сучасному геополітичному протистоянні ключових акторів зумовлює використання концептуальних практик, які сформували теоретичні засади вивчення морського простору як важливого елементу міжнародної політики (табл. 1). Одним із фундаментальних напрацювань, що визначили взаємозв'язок між морською могутністю та глобальним впливом держави, є *теорія морської сили А. Мехена*. У його інтерпретації контроль над світовими морями та океанами є не лише військовим інструментом, але й комплексним механізмом домінування, що охоплює торгівельні шляхи, розгалужену портову мережу, розвинуту логістичну інфраструктуру та потужний

військово-морський флот. Зокрема, наголошено, що держава, здатна забезпечувати безперервність морської торгівлі й одночасно демонструвати присутність флоту у стратегічних районах, отримує перевагу в глобальній системі сил. Таким чином, його підхід обґрунтував розуміння морських ресурсів як інструменту впливу, що поєднує економічний і військово-політичний виміри.

Таблиця 1

Теоретико-методологічні підходи до аналізу ролі ресурсів Світового океану у глобальній геополітиці

Теоретичний підхід	Причини боротьби за ресурси Світового океану	Стратегічні наслідки для геополітичних акторів
Теорія морської могутності (А. Мехен)	Контроль над торговельними шляхами та морською інфраструктурою забезпечує державі глобальний вплив і здатність домінувати на геополітичній арені	Зростання інвестицій у флот, логістику, портові хаби; політика «вільного доступу» до океану ¹ , що підтримує військово-морську присутність США, Китаю та Японії
«Хартленд» і «Римленд» (Г. Маккіндер, Н. Спайкмен)	Боротьба за Південнокитайське море, Арктику, Перську затоку чи Східне Середземномор'я є вирішальною для регіонального домінування	Посилення конкуренції за узбережжя та шельф; мілітаризація стратегічних проток (Малаккської, Ормузької); зміцнення прибережних коаліцій (QUAD) ²
Концепція «номосу моря» (К. Шмітт)	Боротьба за БЕЗ ³ , розширення шельфів, ігнорування рішень трибуналів	Зростання кількості «сірих зон»: штучні острови, «історичні права», альтернативні юридичні рамки; виникнення конфліктів низької інтенсивності
Неореалістичний підхід (А. Гольцов, Д. П. Ауерсвальд)	Нарощування флотів, мілітаризація Арктики, поширення військових патрулів у спірних районах, демонстрація прапора ⁴	Зміцнення військово-морських союзів; гонка морських озброєнь; боротьба за «вузькі місця» (chokeroints) ⁵ світової торгівлі

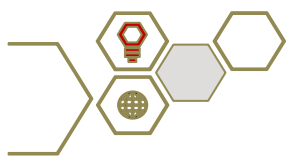
¹ Політика «вільного доступу» до океану ґрунтується на фундаментальному принципі міжнародного морського права, відповідно до якого відкриті морські простори не перебувають під суверенітетом жодної держави та розглядаються як глобальне спільне надбання людства [13].

² QUAD – йдеться про формат стратегічного партнерства чотирьох демократичних держав, спрямований на координацію політики та зміцнення безпеки в Індो-Тихоокеанському просторі [24].

³ БЕЗ – вільна економічна зона.

⁴ Демонстрація прапора – йдеться про публічне використання або показ державного, організаційного чи іншого символічного прапора з метою вираження ідентичності, належності, позиції або впливу.

⁵ «Вузькі місця» (chokeroints) світової торгівлі – йдеться про стратегічно значущі транспортно-географічні точки глобальної економічної системи, через які проходять ключові товарні та ресурсні потоки і контроль або порушення функціонування яких здатні істотно впливати на світові економічні та політичні процеси [13].

Теоретичний підхід	Причини боротьби за ресурси Світового океану	Стратегічні наслідки для геополітичних акторів
Геоелектронічний підхід (М. Хорава)	Конкуренція за шельфові нафтогазові поклади, рибні ресурси, мінерали дна, транспортні маршрути та канали постачання	Формування ресурсних альянсів; інфраструктурна експансія (китайське «перлинне намисто» ⁶); контроль за кабельними мережами та потоками товарів
Концепція «блакитної економіки» (І. Ломачинська, П. Дворнікова та Є. Білоусов)	Зростання регулювання видобутку, нові стандарти екологічної безпеки, протидія неконтрольованому освоєнню Арктики	«Зелений морський перехід ЄС» ⁷ ; нові політики управління рибальством; інвестиції у відновлювану енергетику океану (вітрові та хвильові електростанції)

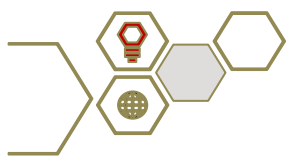
Джерело: складено автором на основі [3–5; 17; 26; 29]

Так, дослідник Г. Маккіндер, формулюючи *концепцію «Хартленду»*, підкреслював значущість внутрішнього сухопутного ядра Євразії для контролю над світовою політикою [6, с. 80]. Водночас периферійний простір, окреслений ним лише побіжно, надалі був суттєво переосмислений Н. Спайкменом [30], який розвинув *ідею «Римленду»* як геополітичного поясу, що охоплює узбережжя Європи, Близького Сходу та Азійсько-Тихоокеанського регіону – зони, де безпосередньо перетинаються інтереси сухопутних і морських держав. Він наголошує, що боротьба за контроль над цією «прибережною дугою» є визначальною, оскільки вона дає змогу державам одночасно впливати на події як на суходолі, так і в океанських просторах.

У сучасному геополітичному контексті ця логіка набуває нового змісту. Регіони «Римленду», багаті на природні ресурси та важливі для розміщення морської інфраструктури, перетворюються на осередки стратегічного суперництва між провідними морськими й континентальними державами. Саме тут зосереджено основні транспортні маршрути, шельфові енергетичні поклади та точки доступу до Світового океану. З огляду на це «Римленд» у

⁶ Китайське «перлинне намисто» – йдеться про геополітичну концепцію, яка описує мережу стратегічних портів і баз, через які Китай зміцнює економічний та військово-морський вплив на ключових морських шляхах [24].

⁷ «Зелений морський перехід ЄС» — йдеться про стратегічний комплекс заходів Євросоюзу для перетворення морського транспорту на екологічно чистий та стійкий сектор, що має важливі економічні та геополітичні наслідки [4].

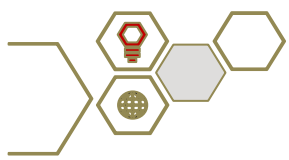

сучасному розумінні є найважливішим складником контролю ресурсів та морських комунікацій, які безпосередньо впливають на здатність держав формувати регіональні й глобальні баланси сил.

Крім того, значний внесок в осмислення специфіки морських просторів здійснив К. Шмітт, який запропонував *концепцію «номосу моря»*. Він розглядав океан як особливий правовий і політичний простір, де політики держав відрізняються від тих, що діють на суходолі. У цьому контексті ресурси океану та доступ до них є не лише економічною категорією, а й політико-правовою, пов'язаною з формуванням нового порядку – своєрідного «номосу», який визначає, хто і на яких підставах може претендувати на морські багатства [29, р. 181–184]. Цей підхід дає змогу пояснити сучасні суперечності щодо інтерпретації міжнародного морського права, особливо в регіонах із високою концентрацією стратегічних ресурсів.

Неореалістичні трактування (А. Гольцов [2, с. 238], Д. П. Ауерсвальд (D. P. Auerswald) [13, р. 274] морської могутності розширили попередні концепції, адаптувавши їх до нових умов багатопolarity та глобальної конкуренції. У межах неореалізму взаємодія держав у морському просторі розглядається як гра сил, де важливим є не лише прямий контроль над ресурсами, а й можливість стримування супротивника, демонстрація військово-морської присутності та створення умов для підтримання балансу. Відповідно до цього ресурси Світового океану є не лише цінністю, а й чинником, здатним впливати на стратегічні розрахунки та рішення держав щодо розподілу військово-морських потужностей.

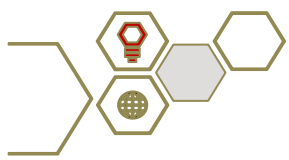
Геоелектронічний підхід, який дедалі частіше застосовується у сучасних дослідженнях (М. Хорава (M. Khorava) [24, р. 64]), зміщує акцент із військово-політичного виміру на економічні стимули та глобальні ланцюги вартості. З цього погляду ресурси океану разом з енергетичними покладами шельфу, рідкісноземельними елементами, біологічними запасами та морськими просторами для транспортування формують економічні інтереси держав і

визначають їхню політику на міжнародній арені. Отже, комодифікація океану означає, що морські простори дедалі частіше сприймаються як економічний актив, який необхідно контролювати для забезпечення конкурентоспроможності. Одночасно значення стратегічних транспортних шляхів – Малаккської та Ормузької проток, Суецького й Панамського каналів – у цьому контексті важко переоцінити, оскільки саме вони забезпечують безперебійність постачання енергоносіїв та товарів, визначаючи економічну стійкість ключових геополітичних акторів. Водночас освоєння ресурсів Арктики, шельфу Аляски чи територій Південнокитайського моря підкреслює, що морська економіка перетворюється на базовий елемент енергетичної безпеки та стратегічного прогнозування.

У межах сучасного дискурсу особливої ваги набуває **концепція «блакитної економіки»** (І. Ломачинська [10, с. 146], П. Дворнікова та Є. Білоусов [4, с. 11]), що пропонує альтернативну практику використання морських ресурсів та акцентує на збалансованості між економічною вигодою та екологічною безпекою, розглядаючи океан як складну екосистему, здатну підтримувати довгостроковий розвиток за умови раціонального використання. «Блакитна економіка» означає, що безвідповідальна експлуатація морських багатств може призвести до деградації океанічного середовища і втрати стратегічних ресурсів, що негативно позначиться на глобальній стабільності. Роль держав у цьому процесі є визначальною, адже саме вони формують політику управління морськими територіями, визначають регулювання та інвестують у технології, здатні забезпечити відновлюваність ресурсів.

Отже, аналіз теоретико-методологічних підходів сприяє визначенню місця Світового океану в сучасній геополітичній боротьбі як багатовимірного та комплексного чинника. Класичні й неокласичні геополітичні концепції дають змогу усвідомити історичну основу боротьби за морські простори, неореалізм пояснює логіку силового впливу, геоekonomіка розкриває значення

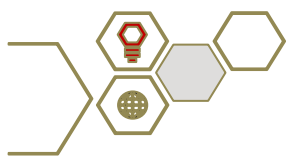

ресурсної бази та торговельних маршрутів, а концепція «блакитної економіки» вводить екологічний та довгостроковий вимір.

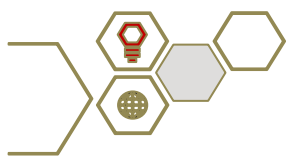
Боротьба за ресурси Світового океану наразі розгортається у кількох взаємопов'язаних площинах – політичній, економічній, правовій та військовій, що надає провідним геополітичним акторам важелі для перетворення сировинних, біологічних і просторових активів на елементи стратегічної переваги.

США, Китай, Росія, країни ЄС, а також Канада і Японія комбінують доктринальні засади з інвестиційними програмами, інституційним лобіюванням і демонстрацією сили, щоб закріпити доступ до видобувних проєктів, морських комунікацій та зон спеціального правового режиму. У цій конфігурації контроль над океаном безпосередньо корелює зі спроможністю геополітичних акторів не лише проєктувати вплив, але і гарантувати енергетичну безпеку та формувати вигідні для себе правила гри у міжнародній торгівлі й передумови власного технологічного розвитку [6, с. 80].

Базовим документом для провідних геополітичних акторів є морська доктрина, яка визначає цілі, пріоритети та методи ведення морської політики. Так, для США стратегією, що формує їхню роль як морської наддержави, є *A Cooperative Strategy for 21st Century Seapower* – концепція, що підкреслює важливість підтримки «вільного і відкритого океану» для гарантування глобальної торгівлі, безпеки морських комунікацій і стабільності міжнародного порядку [16]. Ця стратегія вимагає постійної присутності морських сил США на основних морських маршрутах, підтримки союзів та коаліцій, зокрема готовності реагувати на кризи, що можуть порушити функціонування світової торгівлі. Таким чином, відповідно до цієї стратегії, США не лише захищають власні економічні інтереси – вони інституціоналізують принцип глобального морського порядку, де доступ до океану і свобода навігації є обов'язком для усіх морських держав.

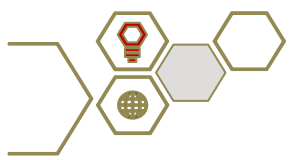
З приходом до влади у США Д. Трампа стратегія морської потужності США отримала помітні елементи прагматичного націоналізму, що проявилось у пріоритеті безпосереднього забезпечення національних інтересів над колективними принципами глобального морського порядку. Яскравим прикладом стала спроба Д. Трампа викупити Гренландію у Данії у 2019 році. Хоча офіційно цей крок був представлений як економічна угода, на практиці він демонстрував нову інтерпретацію принципу «свободи навігації та доступу до океану» – не як загальний міжнародний стандарт, а як інструмент легітимізації стратегічного контролю США над ключовими регіонами Арктики та морськими маршрутами. Із початком другого президентського терміну Д. Трампа у 2025 р. ця тенденція набула більш виразного практичного виміру, трансформувавшись із декларативно-доктринального підходу у комплекс конкретних інструментальних заходів. Зокрема, державна політика передбачала прискорене нарощування військово-морського потенціалу через розширення корабельного складу ВМС та бюджетне планування введення нових бойових платформ, включно з підводними човнами й десантними кораблями, що відображає прагнення забезпечити силову присутність у стратегічних акваторіях. Паралельно було проголошено масштабну програму модернізації флоту («Golden Fleet») [18], орієнтовану на створення нових важких бойових кораблів із високотехнологічним озброєнням, що символізує акцент на демонстрації морської потуги як інструмента геополітичного стримування. На операційному рівні ці підходи доповнювалися передислокацією стратегічних підводних сил у зонах потенційної конфронтації, що свідчить про переорієнтацію морської стратегії від нормативно-регулятивного забезпечення глобальної навігаційної стабільності до силового управління ризиками та проєкції стримування. У сукупності ці кроки демонструють подальшу еволюцію морської політики США у напрямку прагматичного геостратегічного реалізму, де принципи свободи навігації дедалі більше інтерпретуються через призму матеріалізації військово-

технологічної переваги та контролю над критичними морськими просторами, зокрема арктичними маршрутами та зонами великодержавної конкуренції. Таким чином, Д. Трамп трансформував доктринальний акцент на «глобальний морський порядок» у конкретну політику зміцнення позицій США у стратегічно важливих акваторіях, що підкреслює інструментальне використання принципів міжнародної безпеки для забезпечення національної морської гегемонії.

У сучасному геополітичному контексті адміністрація Д. Трампа розглядає контроль над Гренландією не лише як ідею придбання, а як інструмент дипломатичного та економічного впливу на союзників. Зацікавленість США пояснюється геостратегічним положенням острова в Арктиці, його військово-інфраструктурним значенням та ресурсним потенціалом, включно з покладами рідкісноземельних металів. Разом із тим прагнення обмежити вплив конкурентів – насамперед Китаю та Росії – перетворює це питання на елемент довгострокової стратегії геополітичного позиціонування у високоширотному просторі [1].

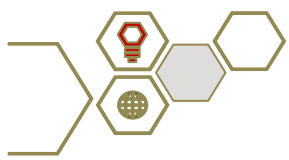
Водночас у відповідь на зміну геополітичної кон'юнктури, зростання нових морських акторів і загострення конкуренції було оновлено Морську доктрину Російської Федерації [27]. Новий документ проголошує прагнення Росії бути «потужною морською державою» з постійною глобальною присутністю. У ньому закріплено цілі захисту національних інтересів у Світовому океані, забезпечення безперешкодного доступу до ресурсів та зміцнення морської транспортної інфраструктури, особливо через розвиток Північного морського шляху. За логікою цієї доктрини, це забезпечує Росії правову й ідеологічну легітимність для активної політики у приарктичних регіонах, на чорноморському та інших стратегічних морях, що має безпосереднє значення для контролю над ресурсами та комунікаціями [9, с. 760].

Аналіз змісту Морської доктрини Російської Федерації дає підстави стверджувати, що її нормативно-ідеологічні засади фактично не містять внутрішніх обмежувальних механізмів щодо способів забезпечення проголошених стратегічних інтересів на морських просторах. У практичній площині це проявляється у готовності держави застосовувати широкий спектр інструментів – від політико-дипломатичного тиску до відкритого військового втручання – навіть у випадках, коли такі дії суперечать нормам міжнародного морського права та усталеним принципам міжнародних відносин. Показовим прикладом є використання Росією військової агресії проти України для зміцнення контролю над акваторіями Чорного й Азовського морів, що супроводжувалося блокуванням портової інфраструктури, обмеженням свободи судноплавства та спробами фактичної зміни режиму морських комунікацій. Такі дії, здійснювані поза рамками загальновизнаних правових норм, свідчать про інструменталізацію доктринальних положень як засобу легітимації силових практик реалізації геостратегічних інтересів, що, у свою чергу, підриває принципи міжнародної правосуб'єктності держав і стабільність морського правопорядку [25].

Натомість підхід ЄС демонструє використання концепцій, близьких до морських доктрин – через політики, які визначають розвиток морського простору як частину стратегії безпеки, економічного зростання й екологічної стабільності [8, с.1742]. Зокрема, у новій морській політиці ЄС закладено посилення безпеки, охорону морського середовища, розвиток портової та берегової інфраструктури. Така позиція дає змогу ЄС закріплювати власну роль регулятора морських стандартів і водночас створює підґрунтя для колективної морської безпеки через координацію сил держав-членів.

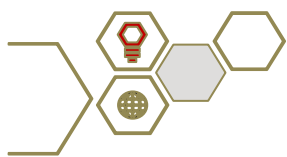
ЄС реалізує зазначені підходи передусім через інституційно-нормативні механізми та координаційні інструменти, що знаходять відображення у Спільній морській політиці, Стратегії морської безпеки ЄС, а також у програмах інтегрованого управління морськими просторами. Практична

імплементация цих положень здійснюється шляхом гармонізації регуляторних стандартів судноплавства, розвитку спільних систем морського спостереження та обміну інформацією, підтримки екологічного моніторингу акваторій і фінансування інфраструктурних проєктів у портовому секторі. На відміну від підходів окремих держав, що використовують морські доктрини як інструмент геополітичного впливу або обґрунтування силового розширення присутності, стратегічна практика ЄС спрямована насамперед на декларацію та інституціоналізацію власних економічних, безпекових і екологічних інтересів у морському просторі. У цьому контексті морські політики Європейського Союзу виступають радше не засобом експансії, а механізмом формування нормативного порядку та забезпечення колективної взаємодії держав-членів у межах узгоджених стратегічних пріоритетів [15].

Отже, морські доктрини – це, по-суті, стратегічні контури, що мають на меті обґрунтування присутності геополітичних акторів у Світовому океані, а також створити правове підґрунтя видобутку природних ресурсів, розбудові флоту або інфраструктури та формуванню військово-морських та безпекових альянсів і коаліцій, спрямованих на захист морських комунікацій та стримування суперників. Доктрини створюють основу, але реалізація морської політики потребує й активної дипломатії. Саме тому актори, що претендують на глобальний вплив, використовують комбінацію багатосторонніх коаліцій, морських ініціатив та переговорів щодо морського права і кордонів, щоб консолідувати свої позиції. Так, в Індо-Тихоокеанському регіоні діє формат *Quadrilateral Security Dialogue (QUAD)* – коаліція США, Японії, Індії та Австралії, – який є одним з визначальних елементів стримування морської амбітності з боку Китаю [20]. QUAD дає змогу консолідовано захищати морські маршрути, забезпечувати свободу навігації та утримувати баланс сил у регіоні, де перетинаються економічні й військові інтереси.

Слід також зазначити, що формування міжнародних норм, які визначають статус морів, кордонів і прав на ресурси відбувається через

дипломатичні платформи. У такий спосіб ключові актори намагаються закріпити свої претензії на контроль над морями через переговори, пакти, меморандуми й двосторонні угоди, що часто супроводжується військовим або економічним тиском.

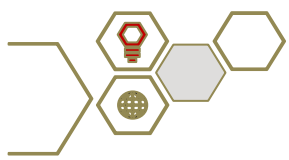
Ще одним важливим політичним інструментом є участь і вплив на міжнародні організації, які регулюють політику використання Світового океану, а також правові норми та розподіл його ресурсів (табл. 2): *International Seabed Authority (ISA)* [21], *The International Maritime Organization (IMO)* [31] та судова інституція *International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS)* [22].

Таблиця 2

Міжнародні інституції як політичні інструменти контролю над ресурсами
Світового океану

Інституція	Базові функції в регулюванні океанічної діяльності	Шляхи використання інституцій геополітичними акторами для посилення власних позицій
International Seabed Authority (ISA)	Регулювання доступу до мінеральних ресурсів міжнародного морського дна (The Area). Видача ліцензій на розвідування та потенційний видобуток поліметалевих конкрецій, сульфідів і кобальтових кірок. Розроблення «Mining Code» – правил глибоководного видобутку	Лобіювання стандартів, що забезпечують технологічну й економічну перевагу. Просування кандидатів до технічних комітетів ISA для впливу на регуляторну політику. Збільшення кількості національних або «спонсорованих» компаній, які отримують права на геологічні дослідження
International Maritime Organization (IMO)	Затвердження глобальних стандартів навігаційної безпеки, портового контролю, суднового обладнання та екологічних норм. Регулювання транспортних коридорів і технічних вимог до флоту	Використання норм ІМО для визначення обмежень на діяльність конкурентів або зміцнення власних технологічних стандартів. Вплив на комітети ІМО для формування правил, вигідних національному суднобудуванню й торгівельному флоту
International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS)	Судовий розгляд спорів між державами щодо застосування UNCLOS. Тлумачення норм морського права. Розв'язання конфліктів щодо Виключної економічної зони, шельфу та судноплавства	Використання трибуналу для оскарження претензій конкурентів. Створення прецедентів для юридичного обмеження амбіцій інших держав. Відмова визнавати рішення (якщо держава прагне створити «факти на місці»)

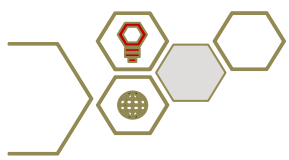
Джерело: складено автором на основі [4; 6; 7; 10; 21; 22; 31]

Ілюстративний приклад впливу міжнародних інституцій – діяльність міжнародної установи ISA, яка є основною платформою у боротьбі за стратегічні ресурси майбутнього (насамперед, природний газ, нафту та рідкоземельні метали). Використовуючи домінуючий вплив у цій організації, Китай отримує найбільшу кількість ліцензій на розвідку поліметалевих конкрецій та сульфідів, забезпечуючи ресурсну основу для власного високотехнологічного та оборонного секторів [8, с. 1743]. Така діяльність Китаю змушує інших акторів (зокрема Індію, Росію, Південну Корею та Японію) у відповідь посилювати свої позиції в ISA, для того, щоб закріпити за собою ділянки морського дна в Індійському та Тихому океанах і, таким чином, отримати стратегічну альтернативу наземним джерелам критичних мінералів. Зі свого боку ЄС намагається впливати на ISA через екологічний порядок денний і просування жорсткіших правил «Mining Code», що могли б обмежити швидку комерціалізацію глибоководного видобутку конкурентами.

З іншого боку, організація ІМО є механізмом «нормативної влади», де держави з потужними суднобудівними та торговельними флотами – передусім Японія, Південна Корея, Китай, Греція, а також країни Північної Європи – формують технічні стандарти судноплавства, екологічної безпеки та портового контролю. Через комітети ІМО ці країни намагаються нав'язати технологічні вимоги, які відповідають можливостям їхнього суднобудівного сектору, фактично визначаючи параметри глобальної конкуренції. Так, країни ЄС активно просувають жорсткі стандарти викидів і декарбонізації флоту, що зміщує ринковий баланс на користь їхніх інноваційних «зелених» технологій.

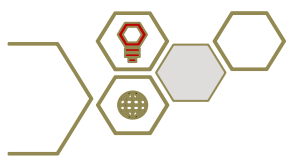
У цьому контексті морський трибунал ITLOS забезпечує юридичне підґрунтя для розв'язання морських спорів, але дедалі частіше перетворюється на інструмент геополітичного тиску. Зокрема, країни Південно-Східної Азії (Філіппіни, В'єтнам, Малайзія) використовують трибунал для юридичного обмеження китайських претензій у Південнокитайському морі. Водночас Китай компенсує пов'язані з ним юридичні втрати шляхом формування так

званих «фактів на місці», зокрема через створення штучних островів, розгортання радіолокаційної інфраструктури, облаштування злітно-посадкових смуг і військових гарнізонів. Аналогічні підходи застосовує Росія у північній частині Тихого океану та арктичному регіоні, де вона оскаржує або розширено інтерпретує положення Конвенції ООН з морського права (UNCLOS) з метою інституціоналізації власних претензій на арктичний континентальний шельф [5, с. 287].

Все згадане вище наочно доводить, що міжнародно-правові інституції вже не є лише нейтральними арбітрами міжнародного змагання за ресурси Світового океану, водночас дедалі частіше перетворюються на майданчики геополітичного протистояння між провідними акторами за вплив у глобальному океані, де США прагнуть зміцнювати режим свободи навігації, ЄС – екологічні та технологічні стандарти, Китай – власне визначення морських кордонів і «історичних прав» а Росія – особливий статус арктичних маршрутів.

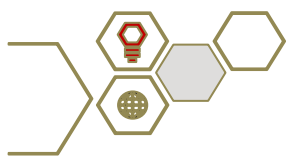
Паралельно у правовій площині активізується використання положень Конвенції ООН з морського права (UNCLOS) як засобу геополітичної легітимації – через розширене трактування режимів виключних економічних зон, делімітацію шельфу та процедури доступу до ресурсів міжнародного морського дна. У правовому вимірі спостерігається посилення інструменталізації положень Конвенції Організація Об'єднаних Націй з морського права (UNCLOS) як механізму геополітичної легітимації державних інтересів. Це виявляється у прагненні суб'єктів міжнародних відносин застосовувати розширене тлумачення правових режимів виключних економічних зон, активізувати процедури делімітації континентального шельфу, а також формувати нормативні аргументаційні стратегії щодо доступу до ресурсів міжнародного морського дна. Така практика супроводжується використанням юридико-доктринальних підходів, експертних висновків і механізмів міжнародного арбітражу, що дозволяє

поєднувати правову аргументацію з геостратегічними цілями. Внаслідок цього міжнародно-правові інструменти дедалі частіше виступають не лише регуляторним, але й політико-легітимативним ресурсом у боротьбі за контроль над морськими просторами, ресурсними потоками та транспортно-комунікаційними коридорами.

В той же час економічні інструменти морської геополітики проявляються у формі багаторівневої геоекономічної конкуренції держав — ключових акторів — за доступ до просторово-ресурсного потенціалу Світового океану, що розглядається як складова таласократичної стратегії глобальної присутності. Остання постає як довгострокова геополітична модель діяльності держави або коаліції держав, спрямована на забезпечення світового впливу шляхом контролю морських просторів, транспортно-комунікаційних шляхів, здійснення військово-морської проєкції сили та використання океанічного середовища як ключового ресурсу міжнародної взаємодії [15]. Йдеться про освоєння шельфових вуглеводневих ресурсів, контроль над біоресурсними ареалами, домінування в морських комунікаціях і транзитно-логістичних коридорах, а також розвиток портово-інфраструктурних комплексів та морських транспортних кластерів. Таким чином, інвестиції у глибоководний видобуток, автономні підводні системи та інформаційно-розвідувальні платформи формують технологічну основу геостратегічної проєкції сили, забезпечуючи інституціоналізацію державних інтересів геополітичних акторів у ключових акваторіях і зміцнення їхніх позицій у глобальній геоекономічній конкуренції.

Таким чином, сукупна дія економічних, технологічних і нормативно-правових механізмів формує інтегровану архітектуру «геостратегічного мультиплікатора сили», у межах якої матеріально-ресурсні активи, інноваційний потенціал і юридично-інституційні важелі виступають взаємопідсилювальними інструментами впливу. За таких умов контроль над океанічним простором постає не лише джерелом накопичення

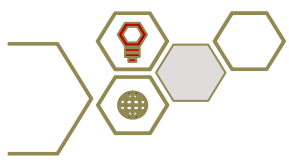

геоекономічного капіталу, а й ключовим чинником формування морської могутності, стратегічної автономії та безпекових дивідендів, що сприяє перерозподілу балансів сили у глобальній системі міжнародних відносин.

Водночас найочевиднішим результатом протистояння ключових геополітичних акторів у цій системі можна вважати той факт, що актори, які найефективніше поєднують інституційний вплив, дипломатію та практику реалізацій своїх морських стратегій, отримують не лише доступ до ресурсів Світового океану, але й можливість формувати нову архітектуру глобальної морської політики, визначаючи правила гри для інших. Особливо показовою є тактика, коли такі впливові актори – через дипломатичні, правові або адміністративні методи – намагаються переписати статус морських зон на свою користь або створити політично активні «факти на місці».

При цьому міжнародні механізми взаємодії (насамперед, через міжнародно-правові інституції) можуть бути проігноровані, що проявляється у будівництві нових військових та інших об'єктів та/або у постійній економічній присутності, що фактично змінює статус-кво. Подібний підхід дає змогу агресивним геополітичним акторам закріпити за собою контроль над ресурсами й водними просторами, у той же час поки що уникаючи прямих зіткнень. Як наслідок, такий факт контролю над морською територією або частиною дна, створення інфраструктури, регулярної присутності флотів перетворює такого актора, на, де-факто, «власника» такої території, незалежно від його міжнародно-правового статусу. У поєднанні із доктринами, дипломатією та інституційним впливом, така стратегія перетворює міжнародно-правове поле в арену для геополітичного змагання. Таким чином, мова йде вже не лише юридичні формальності, а й інструменти влади, які використовуються для формування нових морських реалій, де право, сила та економіка взаємопов'язані.

Окремої уваги заслуговують нові «латентні тактики впливу» Китаю та Російської Федерації, що дедалі активніше використовують формат наукових

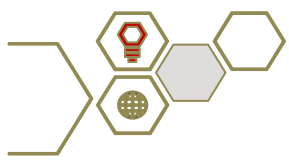

експедицій, дослідницьких платформ та океанографічних програм для військово-стратегічної присутності у Світовому океані [12, р. 389]. Основним елементом цієї стратегії є подвійне призначення флоту: цивільні судна, лабораторії та бурові комплекси офіційно декларуються як частина дослідницьких місій, проте водночас виконують розвідування донних ресурсів, гідрографічне картографування та збирання даних подвійного призначення, корисних для розгортання підводної військової інфраструктури, розміщення систем виявлення підводних човнів і контролю морських комунікацій.

Так, Китай системно використовує академічні інститути, державні університети та науково-дослідні флотилії для розвідування ресурсів та встановлення постійної присутності в районах, де його претензії є політично спірними. У Південнокитайському морі наукові місії супроводжуються суднами берегової охорони та мілітаризованими риболовецькими флотиліями, що створює модель «ланцюгового контролю» над акваторіями [28]. Дослідження морського дна в міжнародному районі (The Area) через спонсоровані компанії у межах ISA дає змогу Пекіну фактично приватизувати доступ до стратегічних металів, роблячи залежними інші держави та технологічні індустрії.

Росія застосовує подібну тактику в Арктиці, де під гаслом дослідження шельфу та кліматичних змін розгортається військово-логістична інфраструктура подвійного призначення: від наукових станцій з радіолокаційним обладнанням до модернізованих портів Північного морського шляху [14, р. 51]. Арктичні експедиції супроводжуються патрульними флотами, що поступово перетворює наукову присутність на механізм юридичного закріплення контролю над потенційним видобутком нафти, газу та рідкісноземельних металів.

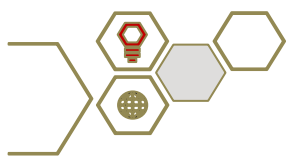
Отже, аналіз сучасних стратегій геополітичної боротьби за ресурси Світового океану наштовхує на висновок, що для досягнення своїх цілей

ключові актори дедалі активніше залучають усі доступні інструменти впливу, включно з науковими дослідженнями та експедиціями подвійного призначення. Наукові місії та дослідницькі платформи, які офіційно декларуються як цивільні або академічні, виконують натомість завдання військово-стратегічного характеру, дозволяючи зокрема Китаю та Росії не лише стежити за ресурсами та технологічними активами, а й закріплювати контроль над ключовими акваторіями. Це, у свою чергу, свідчить про тенденцію до інтеграції науки, економіки та безпеки у єдину систему впливу на морську сферу, що безпосередньо зумовлює необхідність комплексного підходу при подальшому аналізі глобальної океанічної політики та формує основу для висновків цієї статті.

Висновки. Розкриття теоретико-методологічних підходів засвідчило, що осмислення океанічного простору в геополітичній науці ґрунтується на поєднанні класичних концепцій морської могутності, неокласичних моделей територіального контролю та сучасних економічних і екологічних парадигм. Теорія морської сили А. Мехена дає змогу дослідити перетворення океану на основу національної потужності, у той час як моделі Г. Маккіндера й Н. Спайкмена підкреслюють значення прибережних зон як основних ареалів глобального суперництва. Концепція «номосу моря» К. Шмітта виявляє політико-правовий характер сучасної боротьби за інтерпретацію морських норм, а неореалістичні підходи акцентують на ролі силового балансу в морському середовищі. Геоекономічні й екологічні теорії доповнюють це бачення шляхом внесення до аналітичних обмежень ресурсних потоків, глобальних ланцюгів вартості та вимог сталого розвитку. Таким чином, сукупність сучасних теоретичних моделей сприяє визначенню Світового океану як багатовимірної системи, де взаємодіють економічні, правові, стратегічні та екологічні чинники.

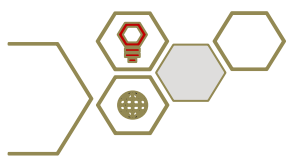
Дослідження політичних, економічних, правових та військових інструментів показало, що ключові геополітичні актори використовують

комплексний арсенал засобів для забезпечення контролю над морськими ресурсами з метою досягнення своїх стратегічних політичних цілей. У політичному вимірі визначальними є морські доктрини, стратегічні партнерства (зокрема QUAD), дипломатичні маневри та вплив на діяльність міжнародних інституцій – ISA, IMO та ITLOS. У правовій площині простежується активне маніпулювання нормами UNCLOS, зокрема щодо БЕЗ, континентального шельфу та міжнародного морського дна. Ці інструменти разом утворюють систему «геостратегічного множення сили», у якій контроль над Світовим океаном є засобом впливу на глобальну політику.

Крім того, оцінка наслідків використання ресурсів Світового океану для формування багатопolarity та глобальної безпеки засвідчила, що океанський простір поступово трансформується із суто географічного у геополітичний вимір – тобто, на одну з основних арен переходу від однополярної до багатополарної моделі міжнародних відносин. Доступ до ресурсів океану зміцнює економічну та військову спроможність ключових геополітичних акторів, тим самим забезпечуючи для них можливість проєкції сили й контролю над транспортними та інформаційними потоками, а отже даючи їм можливості для конкурентної переваги у геополітичній боротьбі. Водночас конкуренція за ресурси спричиняє низку ризиків: загострення територіальних спорів, мілітаризацію Арктики та Індो-Тихоокеанського регіону, зростання кількості «сірих зон» міжнародного права та ослаблення зусиль з охорони морського середовища. Таким чином, океанічний простір перетворюється на значущий чинник глобальної нестабільності, який потребує нових механізмів стримування та міжнародного врегулювання.

Сучасна геополітична конкуренція за ресурси Світового океану характеризується зростанням комплексності та багатовимірності, поєднуючи економічні, технологічні, правові й безпекові аспекти міжнародної взаємодії. Посилення боротьби за доступ до ресурсів і контроль над морськими комунікаціями зумовлює необхідність удосконалення глобальних механізмів

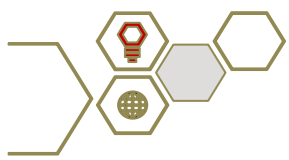

регулювання та співпраці. У цьому контексті океанічний простір постає ключовим чинником формування стратегічного балансу й міжнародної безпеки в умовах трансформації світового порядку.

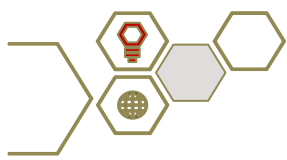
Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності аналізу регіональних особливостей геополітичної конкуренції за ресурси Світового океану, зокрема в Арктиці, Південнокитайському морі та Північній Атлантиці. При цьому особливої уваги заслуговує подальше дослідження нових інструментів геополітичної боротьби, що набуватимуть поширення в умовах розвитку штучного інтелекту, автономних підводних систем і цифрових морських інфраструктур.

Список використаних джерел

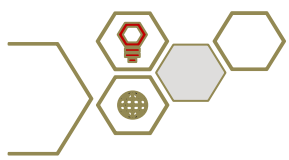
1. Війна за Гренландію, поки що торгова. Що стоїть за новими митами США проти країн Європи. *Європейська правда*: вебсайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2026/01/19/7229313/> (дата звернення: 06.12.2025).
2. Гольцов А. Г. Геополітична конфронтація в Арктиці. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. № 38. С. 235–244. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-5206.2024.38.19>.
3. Горобець О. Арктична політика КНР: виклики регіональній безпеці. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2021. № 30. С. 378–387. DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2021.30.377>.
4. Дворнікова П., Білоусов Є. Концепція «Блакитної економіки»: міжнародно-правові аспекти та наслідки. *Право та інновації*. 2025. № 2 (50). С. 7–13. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-2\(50\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2025-2(50)-1).
5. Добей А. Г. Енергетичний ринок Арктики: від викопних ресурсів до відновлюваної енергетики. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 2 (17). С. 281–290. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-46>.

6. Єрмоленко А., Єрмоленко І. Геополітичні концепції Х. Маккіндера та З. Бжезинського крізь призму ХХІ століття: глобальний аспект. *Молодий вчений. Політичні науки*. 2021. № 4 (92). С. 79–82. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-17>.
7. Іванок Д. В. Геополітичне змагання за ресурси Арктики як чинник зміни глобального балансу сил. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15968352>.
8. Іванок Д. В. Рідкоземельні метали як чинник геополітики. *Національні інтереси України: науково-практичний журнал*. 2026. № 2 (19). С. 1735–1752. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2\(19\)-1735-1752](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2(19)-1735-1752).
9. Іванок Д. В. Роль енергетичних ресурсів у формуванні зовнішньополітичної доктрини Росії після 2014 року. *Національні інтереси України*. 2025. № 7 (12). С. 760–774. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-7\(12\)-760-774](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-7(12)-760-774).
10. Ломачинська І. Концепція блакитної економіки у контексті повоєнного відновлення національної економіки України. 78-а наук. конф. проф.-виклад. складу і наук. працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: матеріали конф. (м. Одеса, 22–24 листопада 2023 р.). Одеса, 2023. С. 145–148. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7b7f461-72c5-46d9-ae86-a5a7464a9a8d/content> (дата звернення: 06.02.2026).
11. Albert M. J. Beyond continuationism: Climate change, economic growth, and the future of world (dis)order. *Cambridge Review of International Affairs*. 2022. Vol. 35, № 6. P. 868–887. DOI: <https://doi.org/10.1080/09557571.2020.1825334>.
12. Allahverdizadeh R., Karimi M. A New approach to the theory of seapower in the 21st century (in times of war and peace). *Geopolitics Quarterly*. 2023. Vol. 18, № 4. P. 383–411. DOI: <https://doi.org/20.1001.1.17354331.1401.18.68.17.9>.

13. Auerswald D. P. Arctic narratives and geopolitical competition. Handbook on geopolitics and security in the Arctic / ed. J. Weber. Springer, Cham. 2020. P. 269–281. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-45005-2_15.
14. Blachford K. Ocean flows and chains: Sea power and Maritime Empires within IR Theory. *Cambridge Review of International Affairs*. 2024. Vol. 37, № 1. P. 44–59. DOI: <https://doi.org/10.1080/09557571.2022.2137466>.
15. Breuer M. Integrated maritime policy of the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/en/FTU_3.3.8.pdf (дата звернення: 06.02.2026).
16. Conway J. T., Roughead G., Allen T. W. A cooperative strategy for 21st century seapower. *Naval War College Review*. 2008. Vol. 61, № 1. 3. URL: <https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol61/iss1/3> (дата звернення: 06.02.2026).
17. Cullum R., Brinkman A. Oceans rise, empires fall? Reframing seapower for a warming world. *Contemporary Security Policy*. 2025. P. 1–26. DOI: <https://doi.org/10.1080/13523260.2025.2568765>.
18. *Golden Fleet*: вебсайт. URL: <https://www.goldenfleet.navy.mil/> (дата звернення: 06.12.2025).
19. Halewood L. Peace throughout the oceans and seas of the world: British maritime strategic thought and world order, 1892–1919. *Historical Research*. 2021. Vol. 94, № 265. P. 554–577. DOI: <https://doi.org/10.1093/hisres/htab015>.
20. Heiduk F., Wirth C. The quadrilateral security dialogue between Australia, India, Japan and the United States. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.18449/2023C3115>.
21. *International Seabed Authority*: вебсайт. URL: <https://isa.org.jm> (дата звернення: 06.12.2025).
22. *International Tribunal for the Law of the Sea*: вебсайт. URL: <https://www.itlos.org/en/> (дата звернення: 06.12.2025).

23. Kardon I., Leutert W. Pier competitor: China's power position in global ports. *International Security*. 2022. Vol. 46, № 4. P. 9–47. DOI: https://doi.org/10.1162/isec_a_00433.

24. Khorava M. Geoeconomic strategy in the conditions of modern geopolitical challenges. *The new economist*. 2024. Vol. 19, № 1. P. 60–66. DOI: <https://doi.org/10.36962/NEC19012024-60>.

25. Komin M., Hosa J. The bear beneath the ice: Russia's ambitions in the Arctic. *ECFR*: вебсайт. 2025. URL: <https://ecfr.eu/publication/the-bear-beneath-the-ice-russias-ambitions-in-the-arctic/> (дата звернення: 06.12.2025).

26. Krampe F., O'Driscoll D., Johnson M., Simangan D., Hegazi F., de Coning C. Climate change and peacebuilding: Sub-themes of an emerging research agenda. *International Affairs*. 2024. Vol. 100, № 3. P. 1111–1130. DOI: <https://doi.org/10.1093/ia/iiae057>.

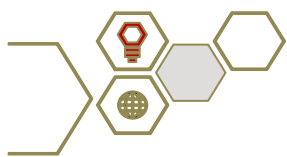
27. Maritime doctrine of the Russian Federation. 2022. URL: <https://surl.li/tljpna> (дата звернення: 06.12.2025).

28. Rodríguez J., Klemm K., Duarte C., Eguíluz V. Shipping traffic through the Arctic Ocean: spatial distribution, temporal evolution and its dependence on the sea ice extent. *iScience*, Vol. 27, № 7. 110236. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.isci.2024.110236>.

29. Schmitt C. The Nomos of the Earth in the International Law of Jus Publicum Europaeum. Telos Press Publishing, 2006. 372 p. URL: <https://s3.amazonaws.com/arena-attachments/780536/d9298ae3fa958fa33ff47ca7de969b90.pdf> (дата звернення: 06.12.2025).

30. Spykman N. J. Americas strategy in world politics. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.5673> (дата звернення: 06.12.2025).

31. The International Maritime Organization and climate change. *Opportunity Green*: вебсайт. URL: <https://surl.li/gxgedb> (дата звернення: 06.12.2025).

32. Yu M., Wang S., Guo X. Waves of progress: a bibliometric analysis of the current status and emerging trends in maritime security research. *Marine Economics and Management*. 2025. Vol. 8, № 1. P. 73–89. DOI: <https://doi.org/10.1108/MAEM-01-2025-0002>.